

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 26. novembra 1873.

Obseg: Oklic županijam na Kranjskem, ki nimajo vode za ljudi in živino. — Napake mleka pri goveji živini. — Gozdno postavo, kako jo na tanko spolnovati, gozdne preiskave izpeljavati in napraviti gozdni kataster. (Dal.) — Nova — metrična — mera. — Premišljevanje o postavi, da se nikomur ne sme odreči dovoljenje ženitve. — Misel, kako naj bi se hudo delci izdatno kaznovali. — Slovenci. — Kako šole ponemčujejo. — Prijateljdom domače knjige. — Naši dopisi. — Novi car.

Gospodarske stvari.

Oklic županijam na Kranjskem,

ki nimajo vode za ljudi in živino.

Slavno c. k. ministerstvo poljedelstva je za napravo kalí (vodnjakov) za ljudi in živino še dovolilo 2000 gld. s tem dostavkom, da se pri razdelitvi te podpore gleda na Gorenjske, Dolenjske in Notranjske kraje Kranjskega, kjer nimajo vode.

Da podpisani odbor more zadostiti ukazu sl. ministerstva, zato se pozivljajo županstva, naj, če pomanjkanja vode trpijo in želijo kal (vodnjak) za ljudi ali živino si narediti, za denarno podporo vložijo prošnjo, v kateri prvič verjetno dokažejo, da v njih krajih res vsako leto trpijo pomanjkanje vode bodi-si za ljudi, bodi-si za živino, in drugič, da se občina (soseska) zaveže, dobro kal napraviti tako, da vsaj za živino se skozi leto čista in pitna deževnica ohrani.

Tako od županstva napravljeno prosilno pismo, katero naj se tudi fajmoštru dotične soseske podpisati in potrditi dá, naj se podpisanemu odboru pošlje zadnji čas

do konca letošnjega leta.

V tem pismu naj se pa tudi pošteno pové, koliko denarne podpore bi se za napravo kalí potrebovalo z odšteto tlako delavcev in vožnje, katero občina mora iz svojega oskrbeti, zakaj brezvodnih krajev je veliko v deželi, tedaj vsak lahko sprevidi, da se iz 2000 gld. denarjev eni občini ne more preveliko dati.

Županije, ki so že enkrat podpore prosile, pa je niso dobile, smejo prošnjo zdaj zopet ponoviti.

Glavni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 20. novembra 1873.

Napake mleka pri goveji živini.

Našim gospodarjem in gospodinjam menda vstremo s tem podukom najbolj, ako ga razdelimo na dvoje, namreč, da povemo, kaj storiti:

- 1) če krava ob mleko pride, in
- 2) če se mleko drugače pokazi ali napačno postane.

1. Če krava ob mleko pride.

Včasih se primeri, da materi mleka manjka in mladič premalo živeža dobiva. To se zgodi ali zovoljo

bolezni občne ali le zovoljo boleznim vimena, kar se dá po preiskavi lahko izvedeti; primeri se pa tudi pri taki živini, ki je že prestara, ali ki je večkrat zvrгла itd.

Dostokrat pa jej tudi zato mleka manjka, ker premalo jesti ima, ker star pregovor že pravi, da „krava pri gobcu molze“. Nekaterim kravam pa gré vse bolj na meso in loj; zato odvimljajo.

Vse to je na tanko izvedeti, da se more razsoditi, ali se bo dalo pomagati in kako.

Če živeža manjka, bo več in boljša klaja kmalu pomagala. Štejejo se sem: lanéne preše, lečja slama, zdrobljeni oves ali rž, namočeni ječmen, dobro seno.

Če živina po vročinskih boleznih ob mleko pride, se ozdravljajo te bolezni, in po ozdravljeni bolezni zopet molsti začne.

Če pa ob mleko pride zovoljo kakoršnih notranjih boleznih prebavil (želodca, čev, jeter), pomaga včasih janež, kalmež, encijan, brinjeve jagode, grenka sol, dvojna sol.

Kedar živino bolj na meso in loj žene, naj se jej poklada poleti trava, naj gré na pašo, da se shodi, pridno naj se in večkrat molze.

Če noče po plemenu iti, se jej zamore to včasih zbuditi, da se jej kakošnih 5 granov v prah ali štupo zmletih španjskih muh v močnatem osvalku noter dá, in to kake tri dni ponavlja. Če pa le ne gré s tem, ne kaže družega, kot tako kravo mesarju dati.

2. Drugače pokaženo mleko.

Vzrok napačnega mleka je ali bolezen vimena, ali želodca in prebavil, ali celega života ali pa piče.

Prevodeno mleko, katero mladiča slabo redí, izvira večidel iz slabosti želodca ali živine cele, ali slabe piče; popravi se, da se živini več in bolj tečne klaje poklada in se jej zraven te tudi dajejo grenka, dišeča in slana zdravila, kakor encijan, kalmež, brinjeve jagode, ženof, kuhinjska sol, grenka sol in enake reči, ki v štupo zmlete se potresejo vsak dan na pičo tako, da jih živina povžije.

Če je mleko premastno, da ga želodec mladega živinčeta prekuhati ne more, naj se daje materi bolj vodena klaja, poleti trava; sicer jej taka zdravila teknejo, ki napravijo, da živina mehkeje sirje; posebno

hvaljena je dvojna sol po kaka 2 lota na dan, najbolje v vodi raztopljena.

Mleko, ki se rado zagrize in skisa, ni zdravo za mladiča, ker mu pokvari želodec in boleznj napravi, koljiko in drisko. Izvira pa tako mleko od popačenega želodca in mnogih družih boleznj matere in od slabe klaje. V štupo zmleta čista kreda ali v štupo zmlete lupine kurjih jajic, ali čisti pepél ali magnezija z encijanom ali kalmežem so najbolja zdravila.

Grenko in žolčnato mleko izvira večidel ali iz povžitih pregrenkih zelišč, katerih želodec do dobrega prekuhati ne more, ali iz boleznj jeter, ki žolč delajo. Pomagajo soli, kakor grenka sol ali dvojna sol ali bljuvna sol. Če pa so povžita zelišča tacega mleka kriva, mora se piča premeniti, sicer ne more pomagati nobeno zdravilo.

Mleko matere zna sicer še tudi drugače sprideno biti, včasih celo posebno škodljivo, tako rekoč strupeno; takrat je treba mladiča brž odstavit.

Gozdno postavo,

kako jo natanko spolnovati, gozdne preiskave izpeljavati in napraviti gozdni kataster.

Ukaz ministerstva za poljedelstvo dogovorno z ministerstvom notranjih zadev od 3. julija 1873,

veljaven za vse kraljevine in dežele, zastopane v drž. zboru
(Dalje.)

III. Čuvanje nad važnejšimi gozdnimi razmerami osebno.

Osebje za gozdno gospodarstvo in gozdno varstvo.

§. 10. Že v §. 1. je bilo omenjeno, da je ena izmed prvih nalog političnih gospósk, za to skrbeti, da ukaze gozdne postave §§. 22 in 52 gledé postavljenja osebja za gozdno gospodarstvo in gozdno varstvo zavezani gozdni posestniki naglo izvrše.

Če se tedaj za dosti velike gozde doslej ni postavilo osebje, potrebno za gozdno gospodarstvo in gozdno varstvo, mora politična okrajna gospóška lastnika opomniti na ta pogrešek, in na škode, ki izvirajo iz tega ter ga primorati, da postavi tako osebje.

Če so zadevajoči gozdi premajhni, da tedaj ni koristno, postaviti samostojnega gospodarskega in varstvenega osebja, tedaj imajo zadevajoči gozdni posestniki dolžnost, za gospodarstvo in varstvo svojih gozdov po dogovoru z sosednimi večimi gozdnimi lastniki, ali s tem, da stopijo v družbo, priskrbeti si in porabiti skupaj gospodarsko in varstveno osebje.

Politične okrajne gosposke imajo opominjati deležnike na dobroto takih dogovorov in oziroma take družbe in kakor je primerno posredovati, da se tak dogovor ali taka družba napravi, in ako bi tako posredovanje bilo zastonj, potrebno storiti, da se to po postavi doseže.

Sicer se tukaj zavrača na okrožnico od 16. marca 1872. l., št. 6266, katero je razglasilo ministerstvo za poljedelstvo o tej zadevi.

Politične okrajne gosposke se h krati opominjajo, naj imajo v natankem in vednem razvidu z ministerstvom ukazom od 1. julija 1857. leta drž. zak. šte. 124 §. 8 zaukazani zaznamek o vseh osebah, ki so v njihovih okrajih za gozdno čuvanje zaprisežene.

Naprave za pridobivanje lesa.

§. 11. Politične okrajne gosposke imajo paziti na vse, kar je važno gledé obstoječih ali na novo napraviti se imajočih pridobitnih naprav, vzlasti pri večih gozdnih obsežkih ali skupaj držečih gozdnih okrajih.

V ta namen se imajo pri uradno dovoljenih dovolitvah o teh zadevah, posebno pri važnejših pridobitnih napravah, kakor so pota za drva na tujih zemljiščih, pri dovolitvah za plavljenje, stavbah za plavljenje in drugih taci napravah prepričati, da se spolnujejo v dovolitvah določeni pogoji.

Če je potreba posebnih naredeb, da se ti pogoji držé, ali da se odvrnejo zapažene napake ali nevarnosti, morajo se nemudoma zaukazati.

Če se gledé obstoječih pridobitnih naprav ali zastran tega, kako se rabijo, zapazijo okoliščine, katere zbujejo vtrjeno skrb gledé nevarnosti ali poškodb, ali katere ne dopuščajo, da se gozd s pridom rabi, morajo se vdeleženci opomniti na to, kar se je opazilo, in po okoliščinah na to, da stopijo v družbe in si priskrbé nove, oziroma boljše naprave.

Politična okrajna gosposka ima zapisavati v svojem okraju obstoječe naprave za pridobivanje gozdnih pridelkov v zaznamek, napravljen po priloženem obrazcu in pri vpisavanji ravnati se po §. 3.

Gozdni požari in škode po žužkih (črvih).

§. 12. Poškodbe gozdov po gozdnih požarih in žužkih se imajo po določbah gozdne postave §§. 44 do 51 na vso moč zabranjati.

Če nastanejo v katerem kraju gozdni požari, kateri utegnejo imeti enake vzroke, tedaj se morajo ti marljivo pozvedati in sploh zoper gozdne požare v gozdni postavi omenjena pravila z vso odločnostjo izvrševati.

Enako je ravnati pri poškodbah po žužkih, in da se odvrnejo, imajo se vdeležniki primerno in večkrat podučevati, kako potrebno je, da se škodljivim nasledkom takih poškodb precej v začetku s krepkim dejanjem nasproti stopi, da se tedaj vzlasti bolna drevesa, od vetrov podrtá, na močvirjih stoječa drevesa in kladje o pravem času podelajo, da se taka debela, v katerih so zakožni črvi, naglo olupijo in da se olupje s potrebno previdnostjo sežgé, da se v soku posekano šilovje popolnoma ali le nekoliko olupijo in naglo obdela, hosta razseka, trske z olupom navspodaj skupaj nalože in hitro iz gozda odpravijo, da se dalje odvrta lov tičev, ki črve pokončujejo, in da se ostro izvršujejo postave, dane tičem za varstvo.

Prestopki zoper varnost gozdne lastnine.

§. 13. Če se v katerem kraju prestopki zoper varnost gozdne lastnine večkrat ponové, tedaj se imajo pozvedeti vzroki teh prestopkov in storiti se ima, kar je po podatku potreba gledé posameznih gozdnih objektov in gozdnih krajev za primerno uredbo gozdno-varstvene službe, za prave razmere gledé gozdnih služnosti, za družabne posestvene in porabne pravice ali druge pridobitve gozdnih pridelkov in gozdne paše, potem za primerno uredbo kazenskih ovadeb in kazenskih obravnav v ta namen, da se naglo in ostro izvršujejo kazensko-pravne določbe gozdne postave.

Politične deželne gosposke se vzlasti zavezujejo, nad uredskimi opravili okrajnih gosposk pri obravnavah prestopkov gozdne postave in vzlasti gozdnih kvarov ostro čuti, da se z odlašavanjem gosposkine in zastaranja zavolj tega ne škoduje gozdnemu gospodarstvu in gozdnim posestnikom ne daje prilika za pravične pritožbe o pomanjkljivosti varstva njihove lastnine zoper nepostavne poškodbe.

V ta namen imajo deželne oblasti občasne izkaze okrajnih gosposk o tožbah in kazenskih obravnavah na tanko pregledati, in če zapazijo nerednosti, precej jih odpraviti.
(Dal. prih.)